

ПОВОДЖЕННЯ З ВІДХОДАМИ

УДК 351:628.47:342.9

DOI <https://doi.org/10.32846/2306-9716/2022.eco.5-44.39>

ДЕРЖАВНИЙ КОНТРОЛЬ У СФЕРІ ПОВОДЖЕННЯ З ВІДХОДАМИ НА ТЕРИТОРІЇ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Герасимчук Л.О.¹, Валерко Р.А.¹, Ясінський В.В.², Піциль А.О.¹, Соловйова О. О.¹¹Поліський національний університет
бульв. Старий, 7, 10008, м. Житомир²Державна екологічна інспекція Поліського району
вул. Леха Качинського, 12а, 10014, м. Житомир
Gerasim4uk@ukr.net

Розглянуто результати та основні проблеми державного контролю у сфері поводження з відходами на території Житомирської області у 2021 році, що забезпечується Державною екологічною інспекцією Поліського округу. Інформаційною базою досліджень стали матеріали Державної екологічної інспекції Поліського округу щодо здійснення заходів державного нагляду (контролю) за січень-грудень 2021 року. У сфері поводження з відходами і хімічними речовинами проведено 20,4% всіх ресурсних перевірок. Перевірки у галузі були проведені за напрямками поводження з промисловими відходами (62%), побутовими відходами (36,8%) та пестицидами і агрохімікатами (1,2%). Відзначена більша ефективність позапланових перевірок, які склали 42,2% усіх здійснених заходів державного нагляду, щодо виявлених порушень. За результатами здійснених заходів державного нагляду (контролю) у сфері поводження з відходами складено 1127 протоколів (37,9% у галузі поводження з промисловими відходами, 61,5% – з побутовими відходами, 0,6% – з пестицидами та агрохімікатами), до адміністративної відповідальності у вигляді штрафів притягнуто 1126 осіб, накладено 294,814 тис. грн штрафів (з них у сфері поводження з промисловими відходами – 97,716 тис. грн, з побутовими відходами – 195,908 тис. грн, з пестицидами та агрохімікатами – 1,19 тис. грн), стягнуто – 95,7% (у сфері поводження з промисловими відходами – 95,8%, побутовими відходами – 95,7%, пестицидами та агрохімікатами – 100%). Відзначено важливу роль інструменту державного нагляду (контролю) у сприянні оформлення відповідних дозвільних документів та дотримання вимог природоохоронного законодавства у сфері поводження з відходами суб'єктами господарювання. Збільшення фінансування державних інспекторів з охорони навколишнього природного середовища, підвищення штрафних санкцій за порушення вимог природоохоронного законодавства, в тому числі і у сфері поводження з відходами та небезпечними хімічними речовинами, дозволять мінімізувати недоліки у сфері державного нагляду. *Ключові слова:* планові та позапланові заходи державного нагляду (контролю), притягнення до адміністративної відповідальності, адміністративні протоколи, накладені та стягнуті штрафи.

State control in the field of waste management in the territory of Zhytomyr region. Herasymchuk L., Valerko R., Yasinskuy V., Pitsil A., Solovyova O.

The results and main problems of state control in the field of waste management in the territory of Zhytomyr region in 2021, which are provided by the State Environmental Inspection of the Polissky District, are considered. The materials of the State Environmental Inspection of the Polissky District regarding the implementation of state supervision (control) measures for January-December 2021 became the information base of the research. 20.4% of all resource inspections were conducted in the field of waste and chemical management. Inspections in the industry were carried out in the areas of handling industrial waste (62%), household waste (36.8%), and pesticides and agrochemicals (1.2%). The greater effectiveness of unscheduled inspections, which accounted for 42.2% of all implemented state supervision measures, regarding detected violations, was noted. Based on the results of state supervision (control) measures in the field of waste management, 1,127 protocols were drawn up (37.9% in the field of industrial waste management, 61.5% – with household waste, 0.6% – with pesticides and agrochemicals), until 1,126 people were brought to administrative responsibility in the form of fines, 294,814 thousand UAH fines were imposed (of which in the field of industrial waste management – 97,716 thousand UAH, with household waste – 195,908 thousand UAH, with pesticides and agrochemicals – 1.19 thousand UAH), collected – 95.7% (in the field of industrial waste management – 95.8%, household waste – 95.7%, pesticides and agrochemicals – 100%). The important role of the instrument of state supervision (control) in facilitating the issuance of relevant permit documents and compliance with the requirements of environmental legislation in the field of waste management by business entities was noted. Increasing the financing of state environmental protection inspectors, increasing fines for violating the requirements of environmental protection legislation, including in the field of handling waste and hazardous chemicals, will allow to minimize shortcomings in the field of state supervision. *Key words:* planned and unplanned measures of state supervision (control), bringing to administrative responsibility, administrative protocols, imposed and collected fines.

Постановка проблеми. Екологічні проблеми, мінімізація та подолання їх наслідків наразі займають чільне місце при формуванні державної політики. Стан довкілля та його постійно зростаюче забруднення зумовлюють появу такого важливого інструменту екологічного управління та екологічної безпеки як державний нагляд (контроль) у сфері охорони довкілля.

Актуальність дослідження. Згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 19.04.2017 № 275 «Про затвердження Положення про Державну екологічну інспекцію України» реалізацію державної політики із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони довкілля, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів забезпечує Державна екологічна інспекція України [9]. Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 № 182 визначається періодичність проведення планових заходів державного нагляду (контролю) на підставі критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності у сфері охорони навколишнього природного середовища [10]. Реалізацію повноважень Держекоінспекції у межах Житомирської та Рівненської областей забезпечує Державна екологічна інспекція Поліського округу [11].

Зв'язок авторського доробку із важливими науковими та практичними завданнями. Дослідження виконувалось в рамках науково-дослідної роботи «Еколого-соціальна оцінка стану сільських селітебних територій у контексті сталого розвитку» (№ 0120U104233) та може бути використана органами влади для формування політики у сфері поводження з відходами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання державного нагляду (контролю) у сфері охорони довкілля привертає увагу як вітчизняних, так і зарубіжних вчених. Зокрема, державний екологічний контроль розглядається як у системі екологічної безпеки та управління в цілому [1, 6], так і окремих країн (України [2, 6], Китаю [3-5], Бангладешу [6]) та сфер охорони довкілля (атмосферного повітря [3, 5], морського середовища [2], земельних ресурсів [7], водних біоресурсів [8] тощо).

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття та новизна досліджень. Наявні дослідження недостатньо висвітлюють проблематику державного нагляду (контролю) у сфері поводження з відходами на рівні окремих регіонів України. Виходячи з вище викладеного, метою нашого дослідження є висвітлення та аналіз результатів, а також виявлення основних проблем державного нагляду у сфері поводження з відходами на території Житомирської області у 2021 році.

Методологічне значення. Інформаційною базою досліджень стали матеріали Державною екологічної інспекції Поліського округу щодо здійснення заходів державного нагляду (контролю) за січень-грудень 2021 року.

Виклад основного матеріалу. Протягом минулого 2021 року Державною екологічною інспекцією Поліського округу проведено 3935 ресурсних заходів державного нагляду (контролю). Управлінням державного екологічного нагляду (контролю) у Житомирській області було проведено 1989 ресурсних перевірок, 20,4% з яких були здійснені у сфері поводження з відходами і хімічними речовинами (рис. 1).

З 405 перевірок у сфері поводження з відходами і хімічними речовинами 251 (або 62%) проведених у сфері поводження з промисловими відходами, з яких 137 планово та 114 позапланово; 149 (або 36,8%) – у сфері поводження з побутовими відходами, з яких 82 планово і 67 позапланово; 5 (або 1,2%) – у сфері поводження з пестицидами та агрохімікатами, з яких 2 планово і 3 позапланово (рис. 2).

Відмітимо, що саме в результаті здійснених позапланових перевірок (без попередження суб'єкта господарювання заздалегідь) виявляється більше

Рис. 1. Розподіл заходів державного нагляду (контролю), здійснених на території Житомирської області Державною екологічною інспекцією Поліського округу за січень – грудень 2021 року в розрізі ресурсних напрямків

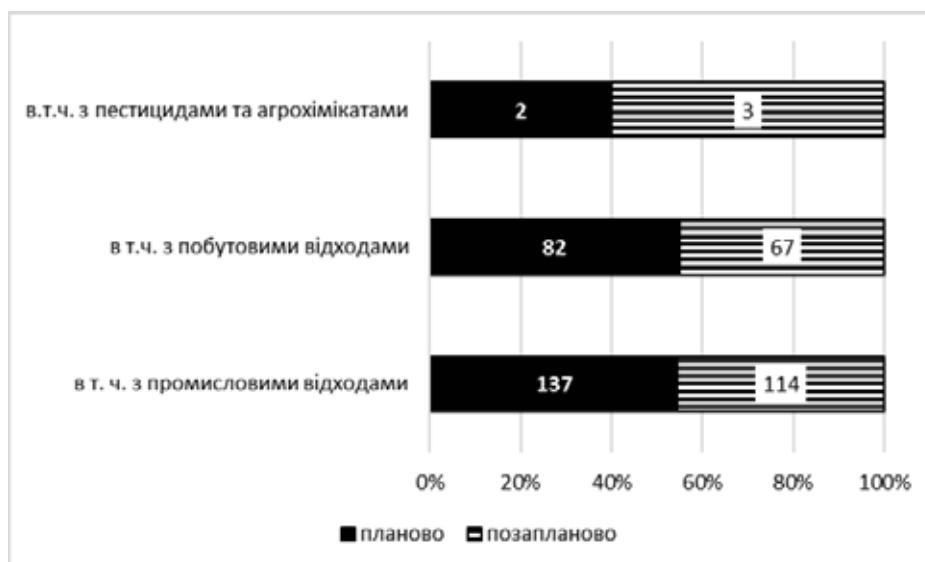

Рис. 2. Здійснення планових і позапланових заходів державного нагляду (контролю) у сфері поводження з відходами та небезпечними хімічними за січень – грудень 2021 року

порушень, адже коли має місце планова перевірка і суб'єкта господарювання попереджають не пізніше як за десять днів до дня здійснення такого заходу, він має шанс усунути всі недоліки, які можуть бути виявлені при перевірці.

В результаті проведених перевірок та рейдів складено 3503 адміністративних протоколів, з яких 61 передано для розгляду в судові органи.

Незважаючи на те, що за кількістю проведених перевірок у 2021 р. лідувала сфера водних ресурсів (28,1% загальної кількості проведених перевірок проти 20,4%), найбільше складених протоколів було саме у сфері поводження з відходами (32,2%). З 1127 протоколів у сфері поводження з відходами, 427 (або 37,9%) було складено у сфері поводження з промисловими відходами, 1 з яких за результатами планової перевірки було передано до розгляду у судові органи; 693 (або 61,5%) – у сфері поводження з побутовими відходами; 7 (або 0,6%) – з пестицидами та агрохімікатами (рис. 3).

Загалом до адміністративної відповідальності у вигляді штрафів притягнуто 3438 осіб, з них 32,8% (або 1126 осіб) саме у сфері поводження з відходами.

Загальна сума накладених у 2021 р. штрафів склала 845,603 тис. грн., стягнуто 812,613 тис. грн. (або 96,1%). У сфері поводження з відходами було накладено та стягнуто найбільше штрафів з усіх ресурсних напрямів державного нагляду Державної екологічної інспекції Поліського округу – 294,814 тис. грн. та 282,254 тис. грн. відповідно. Загалом у сфері поводження з відходами і хімічними речовинами стягнуто 95,7% обсягу накладених штрафів, в т.ч. у сфері поводження з промисловими відходами – 95,8%, побутовими відходами – 95,7%, пестицидами та агрохімікатами – 100%. Також відмітимо, що саме за результатами проведених позапланових заходів дер-

жавного контролю відсоток стягнених штрафів був більшим, порівняно з плановими заходами – 99,6% проти 94,4% (рис. 4).

У 2021 р. загальна сума розрахованих збитків, заподіяних державі внаслідок порушення вимог природоохоронного законодавства становила 68911,074 тис. грн., в т.ч. нанесених нествановленими особами – 33879,245 тис. грн. Пред'явлено до сплати 133 претензій на суму 43124,758 тис. грн., з яких стягнуто 114 на суму 2395,568 тис. грн. У сфері поводження з відходами у 2021 р. не було розраховано збитків та пред'явлених претензій.

Зауважимо, що метою державного нагляду є не нарахування і стягнення грошових коштів для поповнення бюджету (хоча це теж вагома причина перевірок), а сприяння оформленню відповідних дозвільних документів та дотримання вимог природоохоронного законодавства суб'єктами господарювання.

59 матеріалів протягом 2021 р. було передано до правоохоронних органів, з них 3 (або 5,1%) у сфері поводження з відходами. 2 матеріалів у сфері поводження з побутовими відходами за результатами здійснення планових та позапланових заходів державного нагляду були передані до органів прокуратури (до Коростенської місцевої прокуратури передані матеріали, що стосуються фактів порушення експлуатації полігону ТПВ; до Житомирської обласної прокуратури передані матеріали стосовно розірвання договору оренди щодо утримання полігону між Бердичівською міською радою та ТОВ «Полісся Екосфера»); 1 матеріал у сфері поводження з промисловими відходами за результатами здійснення позапланового контролю до органів Національної поліції (до ГУНП в Житомирській області заяву про вчинення злочину, а саме щодо недопуску на

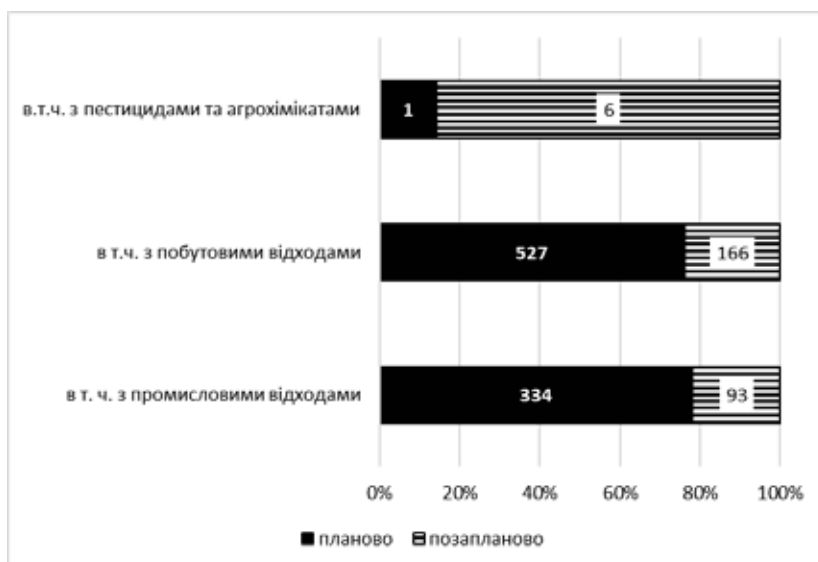

Рис. 3. Кількість складених протоколів за результатами здійснення планових і позапланових заходів державного нагляду (контролю) у сфері поводження з відходами та небезпечними хімічними за січень – грудень 2021 року

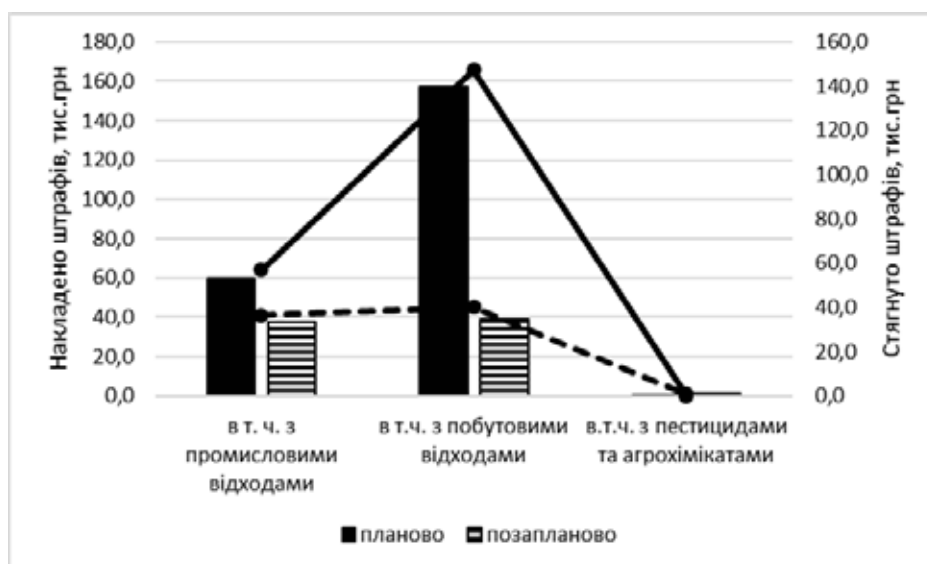

Рис. 4. Сума накладених та стягнутих штрафів за результатами здійснення планових і позапланових заходів державного нагляду (контролю) у сфері поводження з відходами та небезпечними хімічними за січень – грудень 2021 року

ФГ «АГРО 2011» до проведення позапланової перевірки); матеріали з ознаками кримінального правопорушення були відсутні.

У минулому році для винесення рішення про тимчасову заборону (зупинення) господарської діяльності загалом було передано 4 матеріали до судових органів, з них 1 (або 25%) у сфері поводження з відходами за результатами позапланового заходу державного нагляду (контролю) (щодо призупинки експлуатації КВГП полігону твердих побутових відходів в с. Грозине Коростенського району Житомирської області).

Зазначимо, що зазвичай суб'єкти господарювання ігнорують природоохоронне законодавство. Проте завдяки заходам державного нагляду (контролю) у сфері поводження з відходами (а саме: штрафним санкціям, нарахуванням збитків) суб'єкти господарювання та посадові особи починають звертати увагу на чинне законодавство і впровадження природоохоронних заходів. І таких багато випадків саме завдяки діям державних інспекторів.

Отримання відповідних дозволів у сфері поводження з відходами тягне за собою нарахування та сплату екологічного податку, що є суттєвим

для бюджету будь-якої територіальної громади та держави.

Завдяки діям інспекторів було ліквідоване не одне сміттєзвалище, на полігонах встановлюються сортувальні лінії, запроваджується пошарове складування відходів, що максимально сприяє мінімізації впливу на навколишнє середовище.

Серед недоліків у сфері державного нагляду, перш за все, мусимо відмітити низький рівень оплати праці. За мінімальну заробітну плату державні інспектори з охорони навколишнього природного середовища в прямому сенсі ризикують життям, тому що, окрім питань поводження з відходами, охорони водних ресурсів, атмосферного повітря чи земельних ресурсів, до сфер контролю входять мисливство та рибальство. А це зазвичай люди зі зброєю, і, напевно, чи, травма або будь-який негатив у зіткненні з браконським компенсує заробітну плату. Також відмічається й недостатнє забезпечення лабораторним знаряддям та паливно-мастильними матеріалами для транспорту.

На нашу думку, для покращення сфери державного нагляду перш за все необхідно розглянути питання збільшення фінансування інспекторів та підвищити штрафні санкції, які здебільшого є мізерними, адже досить частими є випадки, коли суб'єкт господарювання згоден сплатити штраф, аби не оформляти відповідні дозволи та не впроваджувати природоохоронні технології.

Висновки. Проведений аналіз результатів державного нагляду у сфері поводження з відходами на

території Житомирської області у 2021 році дозволив зробити наступні висновки: п'ята частина ресурсних перевірок здійснені у сфері поводження з відходами і хімічними речовинами, з яких 62% проведені у сфері поводження з промисловими відходами, 36,8% – побутовими відходами, 1,2% – пестицидами та агрохімікатами; серед заходів державного нагляду 57,8% були плановими; встановлена більша ефективність позапланових перевірок щодо виявлених порушень; третина протоколів (які і притягнутих до відповідальності у вигляді штрафів осіб) серед ресурсних напрямів державного нагляду складені у сфері поводження з відходами (37,9% з промисловими відходами, 61,5% – з побутовими відходами, 0,6% – з пестицидами та агрохімікатами); накладено 294,814 тис. грн. штрафів, стягнуто – 95,7%; 3 матеріали були передані до правоохоронних органів.

Державний нагляд має виключно важливу роль у сприянні оформлення відповідних дозвільних документів та дотримання вимог природоохоронного законодавства суб'єктами господарювання. Збільшення фінансування інспекторів, підвищення штрафних санкцій за порушення вимог природоохоронного законодавства дозволять мінімізувати недоліки у сфері державного нагляду.

Перспективами подальших досліджень є висвітлення та аналіз результатів, а також виявлення основних проблем державного нагляду у інших природоохоронних сферах на території Житомирської області.

Література

1. Zhou Y., Shen H. Supervision of environmental enforcement and corporate environmental performance: Evidence of quasi-natural experiment from talks on environmental protection. *Nankai Business Review International*. 2019. Vol. 10, No. 1. P. 42-66. DOI: <https://doi.org/10.1108/NBRI-06-2018-0036>.
2. Serafimov V. Supervision (control) in the sphere of marine environment protection in Ukraine: new institutional transformations. *Lex Portus*. 2020. No. 1. P. 23-36. DOI: <https://doi.org/10.26886/2524-101X.1.2020.2>.
3. Cao Z., Wang L., Wu J. Does the environmental supervision system improve air quality in China? An empirical study using the difference-in-differences mode. *Journal of Resources and Ecology*. 2021. Vol.12, No.5. P. 581-592. DOI: 10.5814/j.issn.1674-764x.2021.05.001.
4. Ren Y. Main problems and future prospects of environmental supervision in Guangdong-Hong Kong-Macau Grand Bay area. *Chinese Studies*. 2020. Vol. 9, No. 2. P. 53-64. DOI: 10.4236/chnstd.2020.92005.
5. Yang R., Chen W. Spatial correlation, influencing factors and environmental supervision on mechanism construction of atmospheric pollution: an empirical study on SO₂ emissions in China. *Sustainability*. 2019. Vol. 11, No. 6. DOI: <https://doi.org/10.3390/su11061742>
6. Ohiduzzaman Md. Parliamentary control and oversight: a study on the performance of parliamentary standing committee on Ministry of Environment & Forests on environment related issues (July 18, 2010). URL: <https://ssrn.com/abstract=1645045> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1645045>.
7. Антонова С. Є., Журик М. Є. Державний контроль за використанням і охороною земель: регіональний аспект. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2021. № 2. DOI: 10.32702/2307-2156-2021.2.32.
8. Герасимчук Л. О., Валерко Р. А., Гребенчук Л. І. Державний контроль за випадками масового замору риби на водоймах Житомирської області. *Водні біоресурси та аквакультура*. 2018. № 2. С. 6–16.
9. Про затвердження Положення про Державну екологічну інспекцію України: Постанова Кабінету Міністрів України; Положення від 19.04.2017 № 275. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/275-2017-п> (дата звернення: 25.09.2022).
10. Про затвердження критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності та визначається періодичність проведення планових заходів державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів Державною екологічною інспекцією: Постанова Кабінету Міністрів України; Критерії, Перелік від 06.03.2019 № 182. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/182-2019-п> (дата звернення: 25.09.2022).
11. Державна екологічна інспекція Поліського округу: офіційний веб-портал. URL: <https://polissyareg.dei.gov.ua/post/26> (дата звернення: 25.09.2022).